

UOT 070

V.G.Rəhimzadə
Bakı Slavyan Universiteti
vuqarrehimzade@mail.ru

COVID-19 DÖVRÜ VƏ ONDAN SONRAKI MÜDDƏTDƏ JURNALİSTİKANIN QARŞISINDA DURAN VƏZİFƏLƏR

Açar sözlər: COVID-19, Koronavirus pandemiyası, karantin rejimi, televiziya, radio, mətbuat, elektron media

Ötən iki il ərzində mediada ən populyar mövzulardan biri COVID-19 oldu. Bununla yanaşı, özünümüdafiə tamamilə yeni informasiya vasitələrinin yaranmasına təkan verdi, onların çoxu xarici dünya ilə əlaqəyə ehtiyacı olan tamaşaçılar arasında müəyyən populyarlıq qazandı. Televiziya, radio, mətbuat və elektron media pandemiya xəbərləri ilə doldu. “Koronavirus dünyanı dəyişir”, “Koronavirusun istəyi ilə təcrid”, “Koronavirus: həyat əvvəlki kimi olmayacaq”, “Koronavirus: pandemiya salnaməsi”, “Koronavirusdan sonra həyat necə olacaq?” – xəbər başlıqlarının yalnız təvazökar hissəsidir. Vəziyyəti anlamaq və son hadisələrdən xəbərdar olmaq üçün planetin müxtəlif yerlərinin sakinləri gün ərzində smartfonlarında onlarla xəbər və məlumatları yeniləyir, radio və TV vasitəsilə çoxsaylı tematik verilişlərə müraciət edirlər. Təbii ki, bu vəziyyət kütləvi informasiya vasitələrinə də öz təsirini göstərdi.

В.Г.Рагимзаде

ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЖУРНАЛИСТИКОЙ В ПЕРИОДЫ COVID-19 И ПОСТПАНДЕМИИ

Ключевые слова: COVID-19, пандемия Коронавирус, карантин, телевидение, радио, пресса, электронные медиа

Один из самых популярных тем в медиа за последние два года был COVID-19. В то же время, самооборона дала толчок к появлению новых СМИ, большинство из них обрело определенную популярность среди аудитории, нуждающихся в связи со внешним миром. Телевидение, радио, пресса и электронные средства массовой информации были наполнены пандемическими новостями. «Коронавирус меняет мир», «Изоляция», «Коронавирус: жизнь не будет как предыдущая», «Коронавирус: пандемическая хроника», «Как будет жизнь после Коронавируса?» - это только скромная часть новостей заголовков. Чтобы понять ситуацию и осознать последние события, жители разных частей планеты обновляют десятки новостей и информации в своих смартфонах в течение дня, обращаются к многочисленным тематическим передачам через радио и телевидение. Конечно, эта ситуация также повлияла на средства массовой информации.

V.G.Rahimzadeh

THE TASKS OF JOURNALISM ON THE PERIODS OF COVID-19 AND POSTPANDEMIA

Keywords: COVID-19, Coronavirus Pandemic, quarantine mode, television, radio, press, electronic media

One of the most popular topics in the media over the past two years was COVID-19. At the same time, the self-defense impetus to the emergence of new media, most of them have won a certain popularity among the audience in need of connecting the foreign world. Television, radio, press and electronic media filled with pandemic news. "Coronavirus changes the world", "Isolation", "Coronavirus: life will not be like the previous", "Coronavirus: Pandemic Chronicle", "How will life after the Coronavirus?" - It is only a modest part of news headlines. In order to understand the situation and be aware of the latest events, the residents of different parts of the planet update dozens of news and information on their smartphones during the day, apply to numerous thematic programs via radio and TV. Of course, this situation also affected the media.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən 11 mart 2020-ci ildə elan edilən COVID-19 Koronavirus pandemiyası dünyanın hər bir ölkəsinin həyatının bütün tərəflərinə böyük təsir göstərdi. Kütləvi xəstəliklər təhlükəsi səbəbindən dövlətlər sərhədlərin bağlandığını elan etdilər və misli görünməmiş təhlükəsizlik tədbirləri tətbiq etdilər. Dünyanın əksər ölkələrində karantin rejimi pozuldu və bir çox təşkilat və müəssisənin işi dayandırıldı, futbol çempionatı “Avro-2020”, “Formula-1”, fiqurlu konkisürmə üzrə dünya çempionatı, “Avroviziya-2020” mahnı müsabiqəsi kimi beynəlxalq idman və mədəni tədbirlər ləğv edildi. Təbii ki, bu vəziyyət kütləvi-informasiya vasitələrinə də öz təsirini göstərdi [1]. Heç şübhəsiz ki, ötən iki il ərzində mediada ən populyar mövzulardan biri COVID-19 oldu. Bununla yanaşı, özünümüdafiə tamamilə yeni informasiya vasitələrinin yaranmasına təkan verdi, onların çoxu xarici dünya ilə əlaqəyə ehtiyacı olan tamaşaçılar arasında müəyyən populyarlıq qazandı. Televiziya, radio, mətbuat və elektron media pandemiya xəbərləri ilə doldu. “Koronavirus dünyanı dəyişir”, “Koronavirusun istəyi ilə təcrid”, “Koronavirus: həyat əvvəlki kimi olmayacaq”, “Koronavirus: pandemiya salnaməsi”, “Koronavirusdan sonra həyat necə olacaq?” – xəbər başlıqlarının yalnız təvazökar hissəsidir. Vəziyyəti anlamaq və son hadisələrdən xəbərdar olmaq üçün planetin müxtəlif yerlərinin sakinləri gün ərzində smartfonlarında onlarla xəbər və məlumatları yeniləyir, radio və TV vasitəsilə çoxsaylı tematik verilişlərə müraciət edirlər [2].

Buna əsasən iddia etmək olar ki, media indiki dünyada hər zamankından daha çox tələb olunur, çünki onlar bizim üçün əsas məlumat mənbəyidir. Buna

görə də pandemiyanın mediaya təsiri məsələsi bizə aktual görünür. Lakin əksər kütləvi media oxucuları, dinləyicilər və tamaşaçılar arasında populyarlıq zirvəsinə çatsa da, pandemiyanın əks təsir etdiyi nəşrlər də mövcuddur.

“Tibb xəbərləri” bölməsindəki koronavirus haqqında qısa xəbərlər bütün KİV-lərin ön cərgələrinə addım atdıqda və sonra bütün xəbərlərin bütün buraxılışlarını ələ keçirdikdə bəziləri düşünə bilərdilər ki, media üçün sənaye kimi qızıl dövrlər gəlib. Baxışların sayı yüksəldi, ölkə bütün gadgetlarından çıxmıdı, eyni zamanda televizora baxdı, laptopda oxudu və sosial şəbəkələrdə məlumat mübadiləsi etdi. Normal həyat karantin səbəbi ilə dayandıqda və vətəndaşlar evdən çıxma bilmədikdə lokdaundan kimin qazanacağına dair son şübhələr yox oldu. Amma görüldüyü qədər sadə deyil. Pandemiya zamanı mediada nə baş verdiyini və bunun haraya gedəcəyini başa düşmək mümkün deyildi [3].

Ənənəvi KİV son illərdə ciddi şəkildə siyasi problemlər və hərbi böhranlar kontekstində rolu daha çox hiss edilən elektron media və sosial şəbəkələrlə sıxlaşıb. Sosial şəbəkənin informasiyası əhalinin düşüncəsinə yaxın olduğundan bu platformalar ciddi mediaya köklü şəkildə təsir göstərir və günümüzün bu aktual məsələsi dünyanın aparıcı KİV təmsilçilərini narahat etməkdədir. Çünki bir neçə ildən sonra sosial şəbəkələr ənənəvi kütləvi-informasiya vasitələrinin rolunun və yerinin qiymətləndirilməsini köklü şəkildə dəyişəcək. Bu proqnoz məntiqlidir.

Bu gün isə reallıq ondan ibarətdir ki, sosial şəbəkələr müasir cəmiyyətin əhəmiyyətli kommunikativ vasitələrindən birinə çevrilib. Nəzərə alsaq ki, bir neçə il öncə sosial şəbəkələr yalnız ünsiyyət vasitəsi idisə, artıq hazırda bu, həmçinin konkret iqtisadi, sosial və siyasi məsələlərin həllinə nail olmaq üçün münasib platformadır. O da artıq bir həqiqətə çevrilib ki, hazırda sosial şəbəkədə akkauntu (hesabı) olan və beləliklə, onun üçün inanılmaz dərəcədə böyük sayda auditoriyaya çıxış imkanı yaranan, demək olar ki, hər bir insan jurnalistə çevrilir [4].

Zaman keçdikcə sosial şəbəkələrin ictimai-siyasi proseslərdə cəmiyyətin əhval-ruhiyyəsinə təsir etmək vasitəsi kimi rolunun daha da artacağını güman etməyə əsaslar yaranır. Sosial şəbəkə istifadəçilərinin əhatə dairəsinin artım dinamikası belə bir nəticəni tamamilə qanunauyğun edir. Belə ki, artıq 2013-cü ilin sonlarında sosial şəbəkələrdən istifadə edənlərin sayı bütün dünyada 19,2 faiz artmışdı və hazırda bu rəqəm 2 milyard insanı ötüb keçir. Qeyd etmək lazımdır ki, dünyanın ən böyük sosial şəbəkəsi “Facebook” olaraq qalır. Onun 1 milyarddan çox istifadəçisi vardır.

Hazırda sosial şəbəkələr təkcə mənasız ünsiyyət həvəskarları arasında çox populyar deyil, bu cür şəbəkələrdən həmçinin nüfuzlu şirkətlərin fəaliyyətində də geniş istifadə edilir. Bunu aşağıdakı göstəricilər də sübut edir. Belə ki, bu gün dünyada korporasiyaların 80 faizi sosial şəbəkələrin

xidmətlərindən istifadə edir, sorğu keçirənlərin 78 faizi isə bu şəbəkələrdə yayılan informasiyaların dürüstlüyinə inanır [5].

Sırf əyləncə portalları çərçivəsini çoxdan ötüb keçən sosial şəbəkələr müəssisələrin əməkdaşları arasında ən rahat və əlverişli kommunikasiya vasitələrindən biridir və həmin şəbəkələrdən hətta müxtəlif şirkətlər arasında danışıqlar aparılması üsulu kimi də istifadə olunmaqdadır. O da faktıdır ki, bu günümüzdə Koronavirus pandemiyası ilə əlaqədar görüşlərin, tədbirlərin, konfransların onlayn şəkildə keçirilməsi sosial şəbəkələrdən istifadəni daha da artırır. Təkcə “Zoom” proqramından istifadə edənlərin sayı 200 milyonu keçib. Yəni Koronavirus pandemiyası yeni virtual reallıq formalaşdırıb ki, bu da insanların ötən ilə qədərki yaşam qaydalarını tamamilə dəyişir [6].

Əlbəttə ki, internetin və sosial şəbəkələrin insanların həyatında mühüm yer aldığı bir zamanda karantin şəraitində yaşayan insanların informasiya mənbəyi internet və sosial şəbəkələrdir. Belə olan şəraitdə orada koronavirusla bağlı yayılan informasiyalar karantin şəraitində yaşayan insanların əhval-ruhiyyəsinə və psixologiyasına təsir etməkdədir. Bu səbəbdən də cəmiyyət dövlətin yaydığı rəsmi məlumatlar xaricində digər rəsmi olmayan məlumatlara inanmamalı, etibar etməməli, sosial şəbəkə istifadəçiləri, KİV-lər koronavirusla bağlı tətbiq olunan qayda və qanunların həm də cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi məsələsi olduğunu dərk etməli, vətəndaşlar tərəfindən koronavirusla bağlı tətbiq olunan qaydalara riayət olunmasını təbliğ etməli, cəmiyyəti maarifləndirməli, panika, ajiotaj yaranmasına yol verməməli, cəmiyyətdə informasiya kirliliyinə və narahatlığa səbəb olacaq şayiə xarakterli məlumatlar yaymaqdan çəkinməli, televiziya, sosial şəbəkələr, KİV-lər vasitəsilə məktəblər, idarə və müəssisələrdə internet və sosial şəbəkələrdən düzgün istifadə edilməsi ilə bağlı maarifləndirici təbliğatlar aparılmalı, televiziya da ailə dəyərlərini əks etdirən bədii, sənədli filmlər, teatr tamaşaları nümayiş etdirilməlidir [7].

Artıq hər kəs belə bir reallığı da qəbul edib ki, postpandemiya dövründə dünya çox dəyişəcək. Məsələn, vətəndaşı və cəmiyyəti qorumağa üstünlük verən ölkələr daha da güclənəcək, inkişaf edəcək, milli birlik və tolerantlıq nümayiş etdirən ölkələr nümunə təşkil edəcək, siyasi və iqtisadi yol xəritəsini dəyişdirəcək, dövlətlər silahdan daha çox səhiyyə, texnologiya və elmi-tədqiqat sahələrinə bütçə ayıracaq, BMT-nin qətnamələri icra edilməyə də, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının qətnamələrinə əməl ediləcək, vətəndaş gigiyena, təmizlik və yazılı qanunlara daha çox riayət edəcək, kölgə iqtisadiyyatı azalacaq. Lakin bütün bunların fonunda koronavirus “erası” başa çatdıqdan sonra dəyişməyən faktorlar da olacaq. Məsələn, dinlə elm biri-birinin alternativini olmağa davam edəcək, Koronavirus pandemiyası bitsə belə müharibə və münaqişələr qaldığı yerdən yenidən başlayacaq, siyasətin elmə qarışdığı və təsir etdiyi ölkələr fəlakətlərə səbəb olmağa davam edəcək və hər hansı fəlakətlə üz-üzə qaldığı

zaman isə özünü itirəcək, əli ayağına dolaşacaq, kimi və kimdən nümunə götürüm hissəsinə qapılacaq, cəmiyyət, ailə institutlarının güclənməsinə əhəmiyyət verməyənlər daha çox narazılıq və böhranlarla qarşılaşacaqlar. [8]

Beləliklə də insan və cəmiyyət həyatında yeniliklər olduğu kimi, həm mətbuatda, həm də sosial şəbəkələrdə yeni reallıqlar formalaşmaqdadır. Bundan sonrakı dövrdə artıq dünyanın, dövlətlərin, cəmiyyətlərin, ailələrin və fərdlərin taleyi zəncirvari olaraq hər kəsdən, hər bir amildən asılı olacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Бочаров Ю. Киберпреступность и кибертерроризм. Новая глобальная угроза государственному строю, 24.10.2011 / URL: <http://www.elections-ices.org/russian/publications/textid:12835/>
2. Гусейн-заде Ф. Социальные сети как новая угроза безопасности человека, Законность и правопорядок в современном обществе / Сборник материалов VII международной научно-практической конференции, Новосибирск, февраль, 1990
3. Социальные сети – угроза мировой безопасности? / Avesta.Tj / 15 августа 2011 г. / URL: <http://www.avesta.tj/government/9586-socialnye-seti-ugroza-mirovoy-bezopasnosti.html>
4. Госдума приняла закон о черных списках Интернета / Vesti.ru. 11 июля 2012 г. / URL: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=847282>
5. Ильяшенко А. США вводят тотальный контроль в Интернете. Голос России. 30 мая 2012 г.
6. <https://stm.az/media/expert-reviews/koronavirus-eraitinde-dvlet-cemiyet-munasibetleri-kiv-ler-ve-sosial-ebekelerin-prosesde-rolu>
7. Accenture оценила, как коронавирус изменил ритейл. TAdviser / URL: https://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Влияние_коронавируса_COVID19_на_экономику_стран_мира.
8. Jones L., Palumbo D., Brown D. Coronavirus: A visual guide to the economic impact. BBC News, 29 June 2020 / URL: <https://www.bbc.com/news/business-51706225>

Redaksiyaya daxil olub 08.09.2021